

ENKLE GLEDER

Årets sykkeltur starter hos frisøren på Røa. Tolv millimeter på toppen og seks på sidene. Passende med moderne macho-sveis når man skal sykle langt i henimot tredve graders varme. Hva er vitsen med det? Noe av vitsen er å strekke strikken så langt den går – for etterpå å oppleve velværet et varmt bad og en kald gin-tonic gir.

Trenger ny sykkellås. Den billigste typen på Røa Sport koster 69 kr. Innretningen består av en tynn ståltråd med en enkel lås i enden. En negletang klarer seg, om du er sykkeltyv. Eksakt samme låsen betalte jeg 28 kroner for i en annen butikk for ikke så lenge siden. Mer enn tre ganger så mye er temmelig drøyt. (I Tønsberg to dager senere så jeg samme låsen til 58 kr.)

Min relativt nye Hard Rock sykkel er en hybrid, dvs. mellomting mellom offroad og racersykkel. Topp kvalitet. Standarden på utstyret for øvrig er temmelig moderat. En gammel bag med litt klær og lappesaker som festes med tau og en strikk på bagasjebrettet. Scholls strandsko som man bare stikker foten inn i. Shorts i beige og skjorte i lignende farge. Samt en caps på toppen, med brem. Den skal bli helt gjennomvåt av svette flere ganger før ekspedisjonen til Helgeroa er over.

I

Av sted fra hovedstaden litt over halv tolv mandag formiddag 11. juli 2005. Det er strålende sol, lett bris og over 25 grader i skyggen. En norsk sommerdag slik vi husker den fra vi var små. Sveiper innom Sandvika jernbanestasjon for å få med meg Financial Times. Men denne min favorittavis er man utsolgt for, eller ”fri for”, som nordlendingen så sjarmerende sier det. Hvorfor sjarmerende? Fordi ”fri” er et godt og positivt ladet ord – ”utsolgt” er det ikke.

Napper med meg Newsweek i stedet, til 39 kroner. Ser av prislisten på forside i liten skrift nederst at dette amerikanske tidsskriftet koster 32 kroner i Sverige. Men 32 svenske er jo mindre enn 30 norske? Vel, vel ”Loven om en pris” – dvs. at et gode skal koste stort sett det samme over alt – ser ikke ut til å gjelde, verken for sykkellåser eller for Newsweek. Litt trist for oss økonomer, som i mange av våre resonnementer legger til grunn gyldigheten av denne loven.

De første fem milene av dagens etappe på i alt 11,5 mil, er de hardeste. Men endelig står jeg der, ved Klokkestuen øverst på Hurumlandet. Tre seige og lange motbakker har jeg slitt meg opp – eller ”klatret” – som det heter i Tour de France. Men nå bærer det utfor og det i stor fart. Til Verket hvor ferga setter meg over fjorden til Svelvik. Har flott speedometer på sykkelen som registrerer det meste. Nede på ferga sjekker jeg max farten – kom opp i hele 58,8 km/t. Bra fornøyd med det. Men enda mer glad for at jeg ikke tryna i den farten. Slo rekorden fra forrige uke da jeg for ned bakkene til Kaupanger i Sogn i 57,7 km/t.

På flatene fra Svelvik mot Sande får jeg vinden mitt i fleisen. Selv en sommerbris merkes godt når den får feie fritt frem uten noen åser eller trær til å ta av for trøkket. Fra Sande og videre til Holmestrand på gamle E18. I tidligere år, før den nye, lekre motorveien kom, måtte jeg opp Hanekleivene og inn til Hof og over Revetal for å unngå tungtrafikken. Nå går alt så meget enklere.

De knappe to siste milene av dagens etappe, fra Holmestrand til Åsgårdstrand, er likevel seige. Men endelig triller jeg forbi Munchs kafe. De siste meterne ned til Åsgårdstrand Hotell er på brostein.

II

Jeg går i mitt sekstiende år. For syv år siden, da Elisabeth nettopp var fylt 18, syklet far og datter samme turen. Markerte ankomsten til Åsgårdstrand Hotell den gang med to halve øl. En til hver. For første gang.

Kjenner meg mer sliten nå enn da. Til tross for kraftig oppgradering av sykkel. Den gang tråkket jeg på en 5-girs tung og gammeldags en, mot en 21-girs lett og moderne sykkel nå. Hadde ikke hatt nubbesjanse på Sætrebakkene til toppen av Hurumhalvøya med den gamle sykkelen nå. Men den gang – for syv år siden – gikk det nærmest som en lek. Kroppen er på et vis blitt mer ”firkantet” – i betydningen mer stiv og usmidig. Ser det samme når jeg skal ned i kajakken. Ingen myk seljekvist nå nei! Mer preg av en stivnet granlegg eller en hard, gammel eikestamme. Par-tre flere kilo gjør ikke fysiske aktiviteter lettere.

For å holde motet og tempoet opp de siste milene tar jeg til å grunne over hva jeg skal meske meg med vel fremme på hotellet i Åsgårdstrand: Skal jeg gå for en gin-tonic eller for en campari-tonic etter at den verste tørsten er stillet med et par glass isvann? Gin-tonic er friskere og sterkere – er mer av en oppkvikker. Campari-tonic, som far etter hvert gikk over til, er kanskje mer tørsteslukkende. Tror forresten ikke far syklet så mye i sitt sekstiende år. Tror faktisk han sluttet med det omkring sitt førtiende, slik stilen var den gangen. Forestillingen om at vår generasjon er yngre enn den forrige, den må da ha noe for seg?

III

Hvorfor smaker en gin-tonic så utrolig bra når jeg nybadet sitter ute på terrassen på Åsgårdstrand Hotell? Fordi jeg har tatt meg så kraftig ut på sykkelen. Strukket strikken – eller presset kroppen – henimot så langt det går.

På begynnelsen av 1970-tallet utviklet professor Tibor Scitovsky ved Stanford University en teori om konsumentatferd som fanger opp dette poenget.¹ Tilfredsstillelsen som konsum er ment å gi, består av to komponenter:

- Comfort – man har det passe behagelig og avslappende
- Pleasure – man strekker strikker – lar amplitydene i tilværelsen tidvis være store

For Comfort-komponentens vedkommende er poenget at man er passe varm, passe mett, passe utørst, etc. hele tiden. Pendelen er i ro.

For Pleasure-komponenten er poenget at det skal svinge. Ved tidvis å ta seg ut – la pendelen svinge langt utover det som er komfortabelt – blir gleden eller tilfredsstillelsen ved atter å vende tilbake til det komfortable desto større.

Og er det ikke nettopp det jeg opplever nå, sittende på terrassen på Åsgårdstrand Hotell i nærmere 25 varmegrader, nyttende min gin-tonic med isbiter? Det stigende velværet har sammenheng med et slitent legeme. Veltende seg ut av en feit Mercedes etter en slapp kjøretur fra Oslo, ville gjort gin-tonic opplevelsen til noe hverdagslig og uspenningende noe. Tibors poeng var nettopp at vi – særlig amerikanere – har tendens til å overfokuserer på Comfort og underfokuserer på Pleasure, med det resultatet at livet blir kjedelig og flatt. (Tibor selv var født og oppvokst i Ungarn. Hans far var en suksessfull bankmann, avbrutt av en kort periode som finansminister. I september 1939, i en alder av 29 år, greide Tibor å komme seg til England. Han forlot jussen og la i vei med å studere økonomi.)

IV

Tibor leverte solide vitenskapelige bidrag til han var over 90 år. På sine eldre dager ble han mer opptatt av barns oppvekstvilkår. Han fryktet at data-alderen ville virke passiviserende på den oppvoksende slekt. Rett nok får dagens unger trening i å være kjappe med fingrene i all verdens dataspill. Men fantasien, eller evnen til å finne på ting helt av seg selv, blir det mindre bruk for. Dessuten blir det for sterk fokus på umiddelbar tilfredsstillelse – det er jo bare å slå på datamaskinen for å la seg underholde.

Hvor vanlig er det at barn (og voksne) i dag tar seg tid til å spikke en barkebåt, for etterpå å ha gleden av å se den danse nedover bekken?

Aktivitet foran en dataskjerm er noe annet enn lek i det fri. Unger i dag bruker ikke kroppen i samme grad som før. De motoriske ferdighetene blir ikke tilsvarende godt utviklet. Bedre blir det ikke av at trygghet og sikkerhet for forrang fremfor alt annet. La barnehager uten et par bein- og armbrudd i året miste statstøtte. Da tenker jeg nok at klatring i trær, balansering på gjerder og andre utendørs aktiviteter ville ta seg opp. Og de motoriske ferdighetene til dagens småtasser, dvs. fremtidens voksne, ville bli mye bedre utviklet.

¹ Se hans bok *The Joyless Economy*, Oxford University Press, 1975.

Unger står i fare for å kjede seg så altfor mye, fryktet Tibor. Og lediggang er som kjent roten til alt ondt.

V

Hvorfor reiser vi nordmenn på fjellet i påsken for der å pese oss innover hvite, vide vidder, i kulde sne og vind? Med fare for koldbrann og lungebetennelse. Fordi det er så herlig å komme tilbake til hytta. Svette og fæle. Med gnagsår, iskalde fingere og knuste solbriller. Etter – nesten bokstavelig talt – å ha vært ute en vinternatt, er det så godt atter å oppleve komforten foran peisen. Passe mette etter middag, passe trette etter turen. Tibor Scitovskys teori satt ut i praksis.

Lunkent vann i et vaskevannsfat, såpe og klut, gjorde nytten før. Nå skal hyttene ha dusj og badstue. Kald pils og kjøttkaker før – gode viner og lammestek nå. Men det grunnleggende er det samme – komforten smaker så meget bedre når vi har vært langt unna i en lengre periode.

Opp Hellandbakkene etter Holmestrand surrer et kinesisk visdomsord rundt i hodet mitt: ”Kunsten å være lykkelig består i å gjøre sine gleder enkle.” Men det klarer vi ikke. Mye vil ha mer. Dermed greier vi ikke å holde fast på de enkle gleder. Ut med vaskevannsfatet og inn med dusjen.

Nyere forskning, som det heter, har pekt på at folks opplevelse av lykke ikke avhenger av den absolutte velstanden men av den relative. Gjennomgående er ikke de som bor i USA mer lykkelig enn menneskene i India selv om levestandarden i de to landene er himmelvid ulik. Om det går deg bra i forhold til egen fortid og andres nåtid, blir du fornøyd. Men om din materielle standard holder seg uendret og andre i ditt nærmiljø eller på jobben drar i fra, kommer misnøyen krypende. At levestandarden til folk i andre land bare er en brøkdel av den du nyter, er det liten trøst i.

Økonomi kalles for den ”bedrøvelige” vitenskap. Og bedrøvelig er det jo om stadig økende materiell velstand ikke fører til noen påtakelig bedring av hvordan vi synes vi har det.

VI

En sykkelturn til Helgeroa er mitt forsøk på enkle gleder. Temmelig snobbete kanskje, med sykkel til 8.000 kroner og innlagt overnatting på flott hotell. Dessuten er her en tilleggsbonus: En sportslig innsats som gir anerkjennelsen fra andre. Noe å snakke om. Et markeringsbehov som blir dekket. Vi er alle som hunder etter anerkjennelse. En sykkelturn til Helgeroa er vel ikke den verste måten å prøve å dekke dette behovet på.

Klok av skade har jeg bestilt rom på forhånd. I fjor var det nemlig fullt, og jeg måtte sykle de ti kilometerne tilbake til Horten for å få tak over hodet.

Rommet står klart – med bad. Hva er prisen? 995 kroner. ”Men er her noen mulighet for rabatt?” spør jeg. Om jeg melder meg inn i Skanplus – et samarbeid mellom flere hotellkjeder i flere nordiske land – er prisen 640 kr. I tillegg er hver sjettede overnatting gratis. Men hva koster medlemskap her? 90 kr. Jeg holder maska, melder meg inn, men tenker mitt. Her får jeg samlet pris ned fra 995 kr til 730 kr, dvs. med 265 kr. Det er en rabatt på vel 26 %. Som jeg ikke ville fått om jeg ikke hadde spurt. Grov prisdiskriminering, på grensen til juks, spør du meg.

VII

Neste dag er for en transportetappe å regne – 3,7 mil fra Åsgårdstrand til Tjøme der en god venn har sitt sommersted. Men så mør og støl jeg er over det hele, og sår der de fleste av oss er høyest når vi plukker tyttebær, er det mer enn langt nok. Kan ikke fri meg fra erkjennelsen om at formen var klart bedre for 6-7 år siden. Gjelder å ta det sportslig – med godt humør. Som Eskild Jensen, vår tidligere veidirektør, gjør.

En onsdag tidlig i mars møtte jeg ham på ski langt inne i Nordmarka. Midt i uka er det i hovedsak pensjonister, professorer og hjemmeværende Ris-fruer som tar seg fri og går på ski. Vel, pensjonister har jo fri, og de hjemmeværende fruene også, bortsett fra at de ikke er hjemmeværende når de går på ski. Hva angår professorene, er det ofte slik at en tur på ski kan gi det beste utgangspunkt for fruktbare refleksjoner av den art man er betalt for å gjøre seg. Søren Kierkegaard, den lille danske kjempen, var en ivrig turgåer. En frisk spasertur unngikk sjelden å virke befordrende på hans tankevirksomhet.

Men tilbake til veidirektøren som har rukket å bli 80 år. ”Jeg går like fort på ski nå som tidligere”, sa han, ”det tar bare litt lenger tid”. Jeg er stygt redd for at nettopp dette også er i ferd med å bli min skjebne. Redd for? Bedre å akseptere naturens gang og å eldes med verdighet.

For noen år siden lå det en bukett tulipaner på sneen i en av de siste motene opp til Opkuven. Forklaringen fikk vi på Løvliå; dagen før hadde en gammel travert stupt nettopp der. Det må være en bedre utgang på livet enn de fleste andre.

VIII

Ankommer Tjøme ved 12-tiden. Etter et herlig bad i godt over tyve graders varme, gjør jeg opp status for turen så langt. Har syklet i alt vel 15 mil, med en gjennomsnittsfart på vel 18 km/t. På ski klarer jeg om lag 10 kilometer på en time. Thor Hushovd & Co. har fort vekk over 50 km/t i snitt på sykkel, mens toppløpere i langrenn som Ole Einar Bjørndalen har halve farta, rundt 25 km/t på ski.

Bjørndalen går to og en halv gang fortare enn meg på ski; Hushovd er nærmere tre ganger så kjapp på sykkel. Selv om jeg ligger håpløst etter på begge områder, er jeg litt mer

brukbar på ski enn på sykkel. På ski, ville David Ricardo sagt, en ledende økonom i det 19. århundres England, har du ditt *komparative fortrinn*.

Ricardos poeng var å vise at selv om England har lavere produktivitet både i produksjon av vin og av klær, vil England, ved å utnytte sitt komparative fortrinn i klesproduksjon, tjene på handel. På samme vis vil land i Afrika i dag stå seg på å utnytte sine komparative fortrinn i produksjon av mat og klær, sukker og bomull, bare de rike landene i verden åpner sine markeder for friere konkurranse på disse områdene.

All fokus som er blitt rettet med slettelse av gjelden til fattige land i Afrika, er vel og bra. Vår egen utviklingsminister, Hilde Frafjord Johnsen, har vært ivrig til å peke på at den slettingen av gjeld som nå finner sted, ikke må gå på bekostning av annen u-hjelp. ”Her må vi være en vaktbikkje”, sier hun stadig. Så ofte at hun selv står i fare for å få betegnelsen gneldrebikkje.

Men kan u-hjelp gi varig økonomisk vekst? En fersk studie fra IMF finner ingen klar sammenheng mellom u-hjelp og økonomisk vekst. På den ene siden betyr hjelp økt tilgang på ressurser. På den andre siden vil u-hjelp lett gå sammen med økt korrupsjon. Dessuten vil behovet for egen valutaintjening svekkes – man klarer seg med milde gaver utenfra. Resultatet kan lett bli at eksportorientert næringsliv hemmes av en for sterk valuta.

IX

Den siste etappen – de 8 milene ned til Helgeroa – er den vakreste delen av turen. Sykkelveien er i lange strekninger lagt utenom riksveien. Kupert terreng uten de håpløst lange og bratte bakkene. Men ruta er ikke alltid like godt skiltet.

Her er variert natur og mange vakre perler. De ti første kilometerne fra Tønsberg mot Sandefjord går gjennom gårdstun og hestehager. I de ti siste før Larvik skifter naturen fra åker og eng til skog og svaberg. Over Brunlanes, dvs. fra Larvik til Helgeroa, bugner markene av vårløk – bondegårdene er for rene plantasjer å regne.

Jeg gjør en stopp ved Ivar Halvorsens Conditori i Sandefjord. Det ligger ved inngangen til byen når man som jeg kommer nordfra. Et koselig gammeldags konditori med gode varer og gratis påfyll av kaffe. Solen steker fortsatt, der jeg sitter ved fortausbordet med min andre kopp kaffe og leser Financial Times innkjøpt hos Narvesen på jernbanestasjonen i Tønsberg.

I tillegg til FT leser jeg The Economist ivrig. Til tross for at The Economist kommer ukentlig, kaller den seg selv for en avis. For å dekke utenrikspolitiske og utenriksøkonomiske begivenheter for hvilken norsk avis som helst, tror jeg man kommer langt ved nøye å lese de to nevnte engelske avisene.

I tillegg til å være faglig helt på høyden, legges det vekt på godt språk. The Economist har gitt ut eget hefte til veiledning for hvordan en journalist skal skrive. Likevel, ”more optimal”, stod det forleden å lese i avisen. Hvis noe er optimalt – best mulig – kan det ikke bli mer (eller more) optimalt. Jeg burde vel skrevet et leserbrev herom til avisen. Men tro’kke jeg gidder.

X

Apropos aviser, de norske, er de i ferd med å bli dårligere en masse? Eller er det meg som er i ferd med å bli en gammel, sur gubbe? Nylig stod det å lese at en rektor ved BI mente at halvparten av studentene ikke kunne noen ting. Dessuten at det ble det jukset over en lav sko.

Hvorfor legger aviser ting frem på en måte som de *vet* vil bli mistolket av leserne?

Personen det var snakk om hadde tittelen studierektor – en litt gammelmodig tittel for en foreleser med betydelig del av sin bakgrunn fra praktisk virksomhet. Når avisleseren ser nedkortingen til rektor, er det klart at han eller hun tenker på en person høyt opp i hierarkiet med betydelig makt og innflytelse. Ordene om juks og latskap får dermed mer gjennomslag enn de skulle hatt. Bedre blir det ikke når studierektoren presiserer overfor avisen at han uttaler seg om sitt kurs – ikke på generelt grunnlag – og dette holdes helt utenfor reportasjen i avisen.

At ledelsen på BI kunne håndtert saken annerledes er en annen sak. Noen mener ledelsen i større grad burde erkjent problemet. Man kunne ha pekt på at juks og latskap preger høyskoler og universiteter generelt, både i Norge og i andre land. Juks har noe med den teknologiske utviklingen å gjøre, som gjør det lettere med salg og kjøp av skrevne oppgaver der forfatteren er en annen enn den som står. Latskap kan ha noe med en generelt tiltakende kravmentalitet i samfunnet å gjøre. Curling-barn er det noen som snakker om. Det er barn som alt er lagt glatt til rette for. Kom ikke med krav til slike! Da pusser mor og far advokater på deg – enten du er gymnasielærer Pedersen i Larvik eller timeforeleser på en distriktshøyskole.

I stedet gikk ledelsen på BI hardt ut – ved sin rektor. Enden på visa ble at omtalte studierektor tok sin hatt og frakk og gikk. En dyktig medarbeider forsvant ur saga om BI. Ikke hyggelig for noen. Kanskje heller ikke så lurt. Det skal jeg ikke ha noen mening om.

Kort tid etter gikk en annen ansatt på BI ut i selsamme avis og kritiserte rektor for å blande Sokrates inn i det hele. Hun mente at rektor helt hadde misforstått Sokrates’ anliggende når han tok den gamle greske filosofens oppgitthet over ungdommen til inntekt for eget syn om at de gamle alltid klager over de unge. Bra takhøyde i en institusjon med rom for slikt.²

² Synes Christian Ringnes tar prisen her. Hvorfor var ungdommen bedre før? Fordi jeg selv var ung da.

XI

Ankommer Helgeroa ved halv seks tiden. Snaue to timer til ferga går som skal bringe meg ut til Lille Arøy. En øl på uterestauranten Kristinius Bergman synes velfortjent.

Ferga er i rute. Og Øyvind på 69 år fører den med stødig hånd slik han har gjort i snart en mannsalder. Bare meg med på dagens siste tur. Øyvind forteller at Skjæløy II nettopp har vært gjennom en inspeksjon. Det gikk bra. En del utbedringer som ble forlangt, er gjort, til en prislapp av 270.000 kr. Men bedre det enn å kjøpe ny, mener Øyvind, selv om billige ferger er å skaffe på Vestlandet når nye broer tar over.

”Åssen er fisket for tiden?” spør jeg. ”Mye torsk”, sier Øyvind, ”mer enn på mange, mange år. Forskerne som for ikke lenge siden kom med dystre spådommer om fremtiden for fjordtorsken i Grenlandsområdet, klør seg nok også i hue.”

Tusler fra fergeleiet over fjellet til hytta. Sommerferien er allerede i god gjenge.

Lille Arøy, 18. juli 2005
Arne Jon Isachsen